

Robert Oldach, *Stadt und Festung Stralsund: Die schwedische Militärpräsenz in Schwedisch-Pommern 1721–1807*, Quellen und Studien aus den Landesarchiven Mecklenburg-Vorpommern 20 (Köln: Böhlau, 2018). 518 pp.

Martin Almbjär, Uppsala University

I sin omarbetade avhandling behandlar Robert Oldach, tidigare verksam vid Greifswald Universitet, den svenska statens militära närvaro och organisation i Svenska Pommern under frihetstiden och den gustavianska tiden. Det är ett tack-samt val av undersökningsperiod: relationen mellan svenska kronan och de tyska provinserna efter stormaktstiden uppmärksammas sällan trots att de tyska besittningarnas betydelse för Sveriges status rimligen ökade när så många andra provinser förlorades. Studien knyter enligt Oldach an till den nya militärhistoriens starka socialhistoriska fokus, och handlar alltså inte nämnvärt om krigföring utan om krigsmakten och samhället. Rumsligt begränsar sig Oldach till Stralsund, som i och med förlusten av Stettin 1720 blev provinsens militära, administrativa och ekonomiska centrum.

Studien motiveras på två sätt. För det första saknas det större studier över hur Sveriges militär i Pommern organiserades. Dels för att varken svenska eller tyska historiker ägnat frågan uppmärksamhet, dels för att tidigare svensk forskning framför allt behandlat den indelta armén och inte de värvade soldaterna, som de i Svenska Pommern. För det andra bidrar studien till forskningen kring den tidigmoderna svenska konglomeratstatens modus operandi. Eftersom Svenska Pommern hölls som förläning från den tyskromerska kejsaren var provinsen inte

---

Recommended citation: Martin Almbjär, review of Robert Oldach, 'Stadt und Festung Stralsund: Die schwedische Militärpräsenz in Schwedisch-Pommern 1721–1807' (Köln, 2018), *1700-tal* 16 (2019): 129–131. <https://doi.org/10.7557/4.4884>

Copyright: © 2019 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

---

integrerad i den svenska staten. Den kunde därmed, bland annat, inte beskattas på samma sätt som resten av riket men förväntades likväl försörja en ansenlig armé. Hur relationen mellan Sverige och Pommern artade sig, menar Oldach, har hittills framför allt studerats på ett författningshistoriskt plan. Här studeras samma problematik i stället utifrån en konkret verksamhet, den militära.

Källmaterialet kommer från både Tyskland och Sverige. Utöver tryckta förordningar och dylikt har Oldach konsulterat källor i landsarkivet i Greifswald och stadsarkivet i Stralsund, medan han i Sverige har studerat handlingar från Krigsarkivet och Riksarkivet. Inklusiv inledningen består studien av fem kapitel. Efter inledningen följer en kortare överblick över Pommerns historia, dess författning och förvaltning under svensktiden, samt Stralsunds förvaltning och rättigheter. Därefter följer två stora empiriska kapitel. Kapitel tre fokuserar på arméns organisation och de mänskliga relationerna inom armén, det fjärde kapitlet behandlar arméns och civilsamhällets förhållande till varandra.

Oldach ägnar stora delar av sin bok åt värningsförfarandet och problemet med deserteringar. Han visar att Sverige genom Svenska Pommern i högsta grad var involverad i den soldatmarknad som existerade i 1700-talets Tyskromerska rike. Man värvade soldater runt om i riket. Sverige ingick även i så kallade deserteringskarteller med alla grannstater förutom Preussen, där parterna förband sig till att utlämna fanflyktiga till varandra. Att armén ständigt plågades av deserteringar är inte heller så konstigt; studien visar att soldathushållen utgjorde en del av stadens proletariat på grund av otillräckliga hyresbidrag och löner. Många soldater hade hantverkarbakgrund och drygade ut sin inkomst genom tillverkning i smärre skala, vilket i sin tur orsakade konflikter med stadens skrän. Undersökningens resultat kring soldaternas socioekonomiska situation tillhör i mitt tycke studiens starkaste delar. Den pommerska armén skulle kosta så lite som möjligt och det var framför allt de meniga och underofficerarna som fick ta konsekvenserna.

Inkvarteringsfrågan får också uppmärksamhet och är intressant ur ett författningshistoriskt perspektiv. Här löpte två konfliktlinjer. Dels mellan staden Stralsund och militären om huruvida soldaterna skulle erbjudas husrum eller hyresbidrag, dels inom Pommern mellan städer med inkvarteringsplikt och övriga Pommern som skulle hjälpa till med att bekosta inkvarteringen. I dessa konflikter vände sig parterna inte bara till generalguvernören utan även till de makthavande i Sverige och till tribunalet i Wismar. Oldach visar att de civila myndigheterna kunde hävda sig väl mot de militära kraven fram till sjuårskriget och den gustavianska epoken, då militärens krav och önskemål fick större gehör. De civila myndigheternas minskade förmåga att hävda sig mot militärens krav visade sig inte

bara i inkvarteringsfrågan utan på flera områden, som underhållsorganisationen och i rättsväsendets organisering.

Det är en empiritung studie, vilket inte minst märks i dess 102 tabeller och diagram. Samtidigt är den relativt oanalytisk och ofta i avsaknad av motivering och resultatmarkering. Oldach går raskt vidare från det ena resultatet till det andra utan att sammanfatta eller sätta det i perspektiv. Inget av undersökningskapitlen har någon avslutande sammanfattning. Det blir därmed emellanåt oklart vad Oldach vill säga. Behöver vi en detaljerad genomgång över de olika befälsgraderna och deras arbetsuppgifter i regementet, då vi rimligen redan vet detta? Likaså får vi av oklar anledning uttömmande upplysningar om hur många militärer som dog av vilka sjukdomar. Och så vidare. Avhandlingen hade kunnat kortas ned avsevärt, speciellt som viss repetition förekommer. En del av utrymmet hade kunnat fyllas med ytterligare svensk forskning, då det svenska forskningsläget är både daterat och ofullständigt. Samtidigt är det en uppslagsrik och innehållsrik bok av stor relevans för de som är intresserade av svensk militärhistoria med socialhistoriskt fokus och den svenska konglomeratstaten. Boken bryter ny mark inom båda fälten.